

6. Загальна характеристика творчості вагантів // Тема.– 2000.– № 3.– С. 62–69.
7. З лірики вагантів // Тема.– 1998.– № 2.– С. 3–17.
8. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори.– К., 1994.– 288 с.
9. Нога Г. Звичаї тієї давніх школярів бували... (Український святковий бурлеск XVII–XVIII ст.).– К.: СтилоС, 2001.– 190 с.
10. Писаренко Ю. „Прибічники Бахуса та Венери” (творчість мандрівних дяків та вагантів) // Укр. мова й л-ра в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах.– 2000.– № 3.– С. 109–115.
11. Софронова Л. О. Київський шкільний театр і проблеми українського бароко // Українське літературне бароко: Зб. наук. пр.– К.: Наук. думка, 1987.– С. 103–130.
12. Українська література XVIII ст. / Уклад., вступ. ст. і примітки О. Мишанича.– К.: Наук. думка, 1983.– 696 с.
13. Українська літературна енциклопедія: У 2 т. – Т. 1. – К.: Укр. рад. енцикл. ім. М.Бажана, 1988. – 534 с.
14. Українські пародії / Упорядкув., вступ. стаття та комент. Г. Г. Нудьги.– К.: Вид-во АН УРСР, 1963.– 416 с.

УДК 821.161.2'04

Світлана Сухарева

ВПЛИВ БІБЛІЙНОЇ АПОЛОГЕТИКИ НА УКРАЇНСЬКУ ПОЛЬСЬКОМОВНУ ЛІТЕРАТУРУ ПОБЕРЕСТЕЙСЬКОЇ ДОБИ

У статті подано аналіз апологетичних засобів української польськомовної прози кінця XVI – першої половини XVII ст. Вони виражалися на морфологічному, лексичному, стилістичному рівнях, а також на рівні метадискурсу.

Представлено це у полемічній кореспонденції, художній документації на тему Брестської унії, власне апологіях і полемічних проповідях.

Ключові слова: біблійна апологетика, біблійна герменевтика, полемічні проповіді, Брестська унія.

Sukhareva S. The Influence of Biblical Apologetics on the Ukrainian-Polish Prose After the Brest Union. The article deals with analysis of apologetics in the Polish prose at the end of XVI – early XVII century. The apologetics was expressed on the morphological, lexical, stylistic levels and also on the level of metadiscourse.

It is introduced in polemical letters, documental traditional works on the Brest Union theme, namely in apologetics and polemical homilies.

Key words: biblical apologetics, biblical heremeneutic, polemical homilies, the Brest Union.

Наприкінці XVI ст. на місце політично-релігійного амвону поступово приходять художньо-образне бачення суспільної проблематики, що поряд із іншими культурними проявами знайшло свій вираз і в поберестейській прозі, написаній польською мовою. Твори полемістів цього періоду перегукуються не лише тематично, а й жанрово.

Апологетичний принцип ведення полеміки надає літературному процесові того часу цілісного й інтегрального виміру, а мовна гетерогенічність апологій підносить літературну спадщину кінця XVI – початку XVII ст. до загальноєвропейського рівня, втілюючи у життя принцип “єдності в різноманітності”. Цій проблемі присвячено літературознавчі дослідження П. Яременка, С. Савицького, Р. Лужного, Р. Радишевського, О. Мишанича та ін., проте вона, з огляду на інтегральний характер, надалі потребує комплексного вивчення.

Потрібно відзначити, що один і той же полемічний твір поберестейського періоду міг бути виданим водночас українською і польською мовами, оскільки автор мав на меті донести зміст написаного до якнайширшої аудиторії читачів. Отож, література поволі виходила з вузьких елітних кулуарів на загальну суспільну арену, що позитивно відображалось на культурно-освітньому рівні громадськості. Реформістські віяння залучили до полеміки представників світської інтелігенції (листи Костянтина Острозького, праці Мартина Броневського). Апологетична проза того часу ділиться на декілька полемічних спрямувань: апологетична кореспонденція, полемічні проповіді, зокрема похоронні, документація брестської угоди і її супротивних сил, а також власне апології.

Полемічна дискусія наприкінці XVI – на початку XVII ст. надала художньому принципу апології чітко визначених вимог “теза – антитеза”, що дає змогу розглядати окремі трактати не ізольовано, а в тісному семантичному і прагматичному співвідношенні доказів різних авторів. При цьому спрацьовує своєрідний апологетичний ланцюг. Неможливо проаналізувати творчість того чи іншого полеміста, не порівнюючи її з попереднім літературним доробком досліджуваного періоду. Як правило, апологети в назві кожного розділу заповідають, яку тезу противника вони збираються атакувати.

На основі апологетичного порівняльного аналізу варто розглянути ланцюгову реакцію в ході першого етапу поберестьейської полеміки: Мартин Броневський (“Ekthesis”) – Петро Скарга (“Synod brzeski”) – Мартин Броневський (“Apokrisis”) – Іпатій Потій (“Antirresis”).

У полемічних творах, написаних буквально під час укладення унії Східної Церкви з Римом, знаходимо елементи апологетичного стилю, який надалі формувався досить інтенсивно в ході гострої міжвизнаннєвої дискусії.

В основу полемічної польськомовної апологетики була покладена написана задовго до брестських подій праця єзуїта Петра Скарги “O jedności Kościoła Bożego” (1577). Це богослівське дослідження доповнили його наступні твори як негайний відгук на суперечки довкола Брестської унії: “Synod Brzeski” і “Obrona Synodu Brzeskiego”.

Одним із перших у ході підписання Брестської унії опонував трактати Скарги Мартин Броневський. В основу нерозширеної літературної персвазії праці “Ekthesis” цього автора було покладено три основні цитати зі Святого Письма: з Послання Юди [2, 3–4], I Послання Йоанна [4, 18–19] і I Послання Павла до Тимотея [4, 1–2]. Чільне місце серед риторичних фігур займало концептуальне представлення пророцької місії, причому автор утотожнював себе зі старозаповітним пророком Єзекиїлом. Поруч з авторським авторитетом виникав ще один ідеал для наслідування – Апостол Павло, послання якого цитувалися здебільшого у перефразованій формі. Отож, вже в перших польськомовних апологіях поберестьейської доби на Україні стикаємося з виключною їх стилізацією в межах біблійної герменевтики.

Полеміку з Петром Скаргою Мартин Броневський продовжив у наступному типово апологетичному трактаті “Apokrisis”. Виступаючи під псевдонімом Філалет, автор представив ланцюгову структуру “теза – антитеза”, почергово осуджуючи кожен тез Скарги, у грі слів “Skardze skargi nie oponujemy” заключаючи риторичну спрямованість трактату, виражену ритуалом покорі: “skromność nasza aby była wszystkim ludziom jawna” [4, 8].

Броневський веде розповідь від першої особи множини, утотожнюючи себе з православно-дисидентським табором і таким чином надаючи доказам статусу загальноновизнаних. При цьому незаперечним залишається той історичний факт, що на синод у Бресті зібралися в

згоді майже всі православні єпископи. Отже, певною мірою художність у творі бере гору над документальною правдою.

М. Броневський поділив свою “відповідь” на чотири основні семантичні блоки, залежно від кількості теологічних тез, виділених Петром Скаргою в “Синоді”:

- вивчення документації Брестського синоду;
- хід і постанови антисиноду в Бресті;
- роль Римського єпископа в ієрархії соборної Церкви;
- результати залежності українського православ’я від Царгороду.

Полеміст застосував один з основних прийомів апологетичної оповіді того часу – долати супротивника його ж методами й аргументами: “z własnych Kościoła Rzymskiego pism swoje argumentamy, a słuszniej je i prawsziwiej przytaczać możemy” [4, 10]. Автор мав на увазі, що апологети взаємно послуговувалися одними й тими ж персвазійними засобами, а особливо облюбували в ході дискусії цитування Отців Церкви і перекладу Святого Письма, до якого вдавалася інша конфесія. При цьому основну роль відігравала поширена єзуїтами “експансивність топосу достеменності”, яку В. Стец визначає як “доказ правди всіма засобами” [12, 185].

У відповідь на “Arokrisis” вийшов у світ релігійно-літературний трактат Іпатія Потія “Antirresis”. Твір, хоч і не має чітко визначених формальних розділів, відтворює під іншим кутом зору апологічну тематику свого опонента. Подібно до Броневського, Потій виділив передмову і завершення трактату, загально визнану структуру апології він конкретизував у формі “Philalet – Respons”.

Особливістю апологетичного стилю Іпатія Потія є новаторське використання ним біблійного фактажу. Антитетичний характер “Antirresis” розгортається на тлі почерпнутих з Біблії поширених протиставних рядів. Антитези при цьому, як правило, супроводжуються прийомом анафори. Окрім цього, анафора виконує роль риторичної фігури як самостійного засобу художнього відтворення дійсності.

Вагомі богослівські рефлексії в “Antirresis” Потія часто переплітаються з розмовною манерою забожитися перед читачем і так підтвердити свою правоту: “Niech mię Bóg skarze. Tak to właśnie było” [9, 68]. Тож Іпатія Потія можемо назвати “народним” полемістом, оскільки в його

творчості присутній не лише патетичний, а й риторично насичений так званий низький стиль.

Апологетичний дискурс Іпатія Потія проявлявся в непослідовному використанні ним дієслівних форм. У тезах “Philaleet” опонент був описаний у третій особі однини. У респонсійних частинах найчастіше вживалася форма звертання, хоча інколи автор здійснював різкий перехід до інших дієслівних форм, які будують типовий наратив. Дискурсивність виражається і в непослідовному використанні у тексті різноманітних звертань: “pytamże cię, Philalecie”; “Przypatrzże się, krześcijański bracie”; “O Kryste Panie, dajże im upamiętanie” [9, 160, 176, 198].

Новизна полемічної прози початку XVII ст. полягала в зіндивідуалізованому, довільному використанні біблійної герменевтики. З одного боку, це було спричинене впливом реформаційних ідей кінця XVI – початку XVII ст. в Україні, з іншого – стало спротивом православних і католиків Реформації. П. Білоус наголошує на зародженні в прозі поберестьейського періоду елементів творчої свободи індивідуальності, повний розквіт якої настав у період бароко. Поширені протиставні ряди забезпечували антитетичність тексту, надаючи йому полемічної гостроти. Антитеза при цьому найчастіше супроводжувалася прийомом анафори.

У поетичному відступі “Paretika jednego do swej Rusi” твору “Poselstwo do papieża Syxtusa IV” Потій розвинув сюжет твору за принципом біблійної антитетичності, почерпнутим з єврейської риторики. *Owce Chrystusowe parszywe i zdrowe, katolik i heretyk, zgoda i niezgoda, piekło i niebo* – ось неповний ряд антонімічних пар, які створюють у посланні “Paretika” полемічний клімат.

Принагідно письменник посилався на мотив притчі: “zostaniesz za drzwiami, Jako głupich pięć panien ze tarczemi lampami” [10, 60; пор. Mt 25, 1–13], таким способом моделюючи протиставність парафраз. Прибічники Іпатія Потія, у його розумінні, – це відомі з Біблії розсудливі “панни”, яким вистачило оливи в світильниках на прихід Господа. “Оливою” мала стати приналежність до “wiary Prawosławnej”, яку автор утотожнював із новоствореною унійною Церквою [Там само]. Символ перебування “за дверима” вносив новий значеннєвий відтінок у біблійне визначення спасіння. І. Потій зараховував себе і своїх однодумців до категорії “вибраних”.

Так, на основі протиставлення, переходимо від одного до іншого біблійного образу чи мотиву, все глибше вникаючи у цілісність і різноманіття біблійної паренетики. Виникає ланцюгова реакція антитетичного поширення: слово – протиставна пара – синтаксична одиниця – фрагментарний семантичний ряд – декілька фрагментарних рядів – увесь текст.

Визначення цьому літературному явищу досить точно дав Мартин Броневський: “tu jedne rzeczy z drugimi spólnie się objaśniając i utwierdzając na kształt ogniw łańcuchowych spojone są” [5, 11]. Мета кожного з поберестейських польськомовних трактатів: “okazanie niewinności naszej, a wykroczenia strony przeciwnej” [5, 8].

Дефінітивну характеристику апологетичного принципу дав також Іпатій Потій у листі до Костянтина Острозького від 3 червня 1598 року: “Bo i to też nie mniejszy fortel – wypuścić na świat respons jednej strony, a tego, na co respons uczyniono, zataić. Ale teraz każdy baczný krześcijanin. mając przed oczyma oboje pisanie, łatwo osądzić może, co jest prawda, a co wykręt” [8, 239].

У відповідь на це полемічне послання Клірик Острозький продовжив визначення апологетики, вказуючи на її біблійну основу: “powinność owa (bądźcie gotowi do responsu albo odpowiedzi każdemu kto was zapyta) [1 P 3, 15] przymuszała mnie do zabrania głosu” [8, 251].

У полемічному листуванні Потія з Кліриком (спершу з князем Острозьким) апологетичний принцип значно відступав від загальноприйнятих канонічних норм його застосування. Основною причиною такого явища була конкретизація адресата, що надавала стилеві обох опонентів глибоко індивідуальних рис.

У листі Іпатія Потія до Костянтина Острозького від 3.VI.1598 року знаходимо елементи біблійного лементу над долею Східної Церкви. Типовим риторичним засобом є звернення до збірного образу читача. Особливістю такого типу листів також є доксологічне завершення їх у формі молитви. Автор поширює обсяг біблійної персвазії, створюючи принагідну конкордацію окремих термінів зі Святого Письма. З цього приводу можемо стверджувати, що, безсумнівно, кореспонденція опонентів щодо проблем Брестської унії є однією з важливих сторін апологетичного викладу.

Значну роль у розвитку апологетики на Україні відіграли польськомовні похоронні проповіді. Одним із найкращих зразків такого

типу прози вважається “Kazanie na znamienity pogrzeb przezacnego Leontego Karpowicza, nominata episkopa włodziemskiego i brzeskiego” Мелетія Смотрицького. Письменник замість звичного лементаційного вступу використав гімн прославлення життя, відступаючи від класичної схеми Менандроса. Тему радості він продовжив у біблійному гімні Єлисавети, стилізованому під Магніфікат Богородиці.

В основу проповіді було покладено п’ятивимірний концепт Життя і Смерті: *Żywot Przyrodzenia, Łaski, Zmysłów, Marności, Chwały; Śmierć Przyrodzenia, Grzechu, Cnoty, Zachwycenia, Gehenny*. Вживані М. Смотрицьким риторичні прийоми мали на меті викликати в читача (слухача) стан естетично-пізнавальної амбівалентії, оснований на здивуванні. Звідси впливає загальне визначення концепта – “згідної незгідності”, яка заохочує до подальшого процесу інтерпретації (ідея етосу).

Шляхом когерентності, через нагромадження аргументів, життєвих фактів і позитивних рис померлого, а також за допомогою компаративного методу Смотрицький представив єдиний складний концепт як апологетичний ланцюг ентимематів (протиставних метафор).

Життійний характер твору був чітко виражений у його головній, центральній, частині, де перед очима слухачів виникав образ ідеального пастиря.

Після похвальної частини, згідно зі схемою Менандроса, Мелетій Смотрицький подав консоляцію (втішення) і благальну молитву до Бога за Православну Церкву, щоб той послав їй гідного продовжувача справ Леонтія Карповича.

Поряд із яскравою поетикою проповіді Мелетія Смотрицького на похороні Леонтія Карповича, у ній спострігаються часто вживані макаронізми. Зазначав це зокрема Брюкнер: “Потрібно відзначити, що мова Смотрицького переповнена русизмами, що дало приклад для пізнішого вимішання обох мов, яке найчастіше зустрічається в київських публікаціях” [6, 626].

Найбільш символічним серед зразків апологетики можна вважати “Threnos” М. Смотрицького. Головним опонентом у творі виступав Іпатій Потій (розділ II: “*Napomnienie Cerkwie Wschodniej do Syna / który ją opuścił z drugimi pospołu*”), хоча й паралельно стикаємося зі збірним образом відступника, над яким плаче Східна Церква і

повернення якого вона очікує (розділ I: “Narzekanie Cerkwie Ś. Wschodniej / na Synu wyrodne”).

Особлива цінність твору “Threnos to jest Lament jedynej ś. Powszechnej Apostolskiej Wschodniej Cerkwie z objaśnieniem dogmat wiary” полягає у його метафоричності. Хоча перед нами ще не зразок типового бароко зі штучною манірністю образів, проте в усьому вже простежується цілковита відірваність від політизації та документалізму, що дозволяє нам вперше охарактеризувати полемічний трактат як суто художній витвір апологетичного спрямування.

Персоніфікована Мати-Церква у першій особі однини веде діалог зі своїми Синами: “Komuż z tego biada? Mnie. Komu niestety? Mnie. Komu ciężko? Mnie. Komu nędza? Mnie. Wzgardzona jestem; znieważona jestem; wygnana jestem; obelżona jestem. Biada i wam którzyście mną wzgardzili: Niestety i wam którzyście mnie znieważyli. Ciężko i wam / którzyście mnie obelżyli” [11, 1].

Протиставляються тут два семантичні типи: Мати-Церква (східний культ материнства), з одного боку, і збірний образ блудних синів (риторичне нагромадження негативного), з іншого. Стилістичне застосування прийому анафори об’єднує ці дві групи в єдине ціле. Основна смислова роль відводиться займеннику “mnie” – він сконцентровує увагу читача на головній нараційній постаті. Як бачимо, полемічний трактат набуває статусу своєрідного театру, де автор одягає маску, а для більшої промовистості доповнює виступ жестами й інтонаціями.

Саме з появою на світ “Треносу” Мелетія Смотрицького українська польськомовна проза досягла високого художнього рівня світового значення. Апологетичні засоби стали тим переломним фактажем, який за рахунок авторитетності Біблії переважив усі інші суспільні форми зображення дійсності і повернув літературу в її первинне символічне (міфологічне) середовище.

Назву “Apologia peregrinacji do krajów wschodnych” Мелетій Соловій переклав як “Апология подорожі до східних країн” [2, 308], а Порфирій Яременко – як “Апология мандрівки до країв східних” [3, 108]. Слово “апология” (грец. “захист”, “виправдання”) має подвійне значення: “відвертий, беззастережний захист певних положень; промова або письмовий твір на захист певної особи або теорії” [1, 62]. У цьому значенні всі твори Мелетія Смотрицького, написані ним після

1628 року, – це певною мірою одна велика апологія на захист католицької догматики, викладеної в “Apologii peregrinacji do krajów wschodnych” у формі шести “незгод” між Східною і Західною церквами. І хоча автор і надалі переконує нас, що він ревно дотримується правди православ’я, все більше відчувається вплив католицизму на його світогляд, все менше ідея єдності є внутрішнім рушієм полеміки.

Mimesis новозаповітних лементаций знаходимо у Смотрицького фрагментарно, а втім і сам Новий Заповіт лише частково наслідує в цьому Старий. Пояснюється це самою природою Євангелій – “Добра Новина” містить у собі мотиви довгоочікуваної радості і старозаповітний трагізм пророцтв не може мати в ній місця. Трагічною залишається лише доля людини, душа якої не спрямована в русло цієї радості – на спасіння.

Ще одним зі способів біблійної імітації, безперечно, була пастирська конвенція. Дуже чітко це простежується в праці Смотрицького “Apologia”. Вступ кожного розділу відтворював схему початку Послань Апостола Павла. При цьому вимальовувався певний скелет вступного звернення: а) хто? б) які заслуги автора послання перед Богом? в) кому? г) чого бажає?

Порядок використання цих основних елементів у Біблії постійний, а в літературних стилізаціях довільний. Можемо простежити це явище, порівнюючи початок різних розділів “Апології”. У першому розділі цієї полемічної праці спостерігаємо повну апостольську схему листування. Наступний розділ розпочинається подібно. Цим разом звернімо увагу на особливу роль вживання пунктуаційних знаків. Кожен елемент схеми логічно завершується крапкою чи двокрапкою, хоча щодо синтаксису порушені певні вимоги і канони. Найрозширенішою є схема вступу до третього, найбільшого, розділу “Апології”. Назва цієї частини майже повністю відтворює назву всієї праці і містить її головне послання. Кожна частина “Апології” виглядає як окремий пастирський лист. Смотрицький свідомо використав цей стилістичний засіб, щоб підкреслити мету послання, зв’язок зі Святим Письмом і наголосити на своїй пастирській місії.

Полемічні польськомовні твори початку XVII століття інколи закінчувалися на зразок ранньохристиянських молитов, що імітувало доксологію Біблії. Ця схема, подібно до початку полемічного трактату, була логічним завершенням пастирського послання: а) посилення на

силу згори (найчастіше на всіх Осіб Пресвятої Трійці, рідше на самого Сина Божого); б) підкреслення Божих прикмет, через які сходить благословення (милосердя, любов); в) формула благословення у II чи III особі однини, залежно від того, чи благословення спрямоване на Бога чи від Бога; г) підсумкове висловлювання (Amen, niech się tak stanie).

Із риторичного профетизму, як зазначає Мирослав Королько, виникають назви творів, які водночас визначають літературні цілі полемічного автора: *protestatia* – привселюдні докази, опротестування; *paraenesis abo napomnienie* – умовляння або ж нагадування, увіщування; *exethesis abo expostulatia* – розправа, поквитання; *threnos* – плач, лемент [7, 164–165].

Типовим полемічним засобом у творчості полемістів були антитези, вибудовані на антонімічних парах висловлювань (світло – темрява, небо – земля, молодий – старий, рай – пекло). Вони творили біблійні антитетичні паралелізми: “Kto nie chodzi drogami Bożymi, trafia w otchłań: Nam dopuścił Pan Bóg swoją drogą iść / i wpaść w sromotną otchłań sprosnych błędów / i herezji” [9, 14]. Послання, які нагадували діалог, словесну сутичку двох протилежних сторін, виражали не тільки полярні позиції, а й різні способи їх подання. Звідси виникало два типи мислення, два потенційно протилежні світогляди. Прикладом такої протиставної діалектики може послужити вся структура твору “Exethesis”, що відображено і в самій назві трактату. Композиційне протиставлення ґрунтувалося на риторичному прийомі *confirmatio* (лат. доказ, підтвердження). Розділи-постуляції становили ґрунтовні контраргументації на тези “Антідотума” А. Мужилівського.

Протиставність жанрових моделей (трактат, peregrinacja, lamentacja, проповідь) становили органічну цілісність. При цьому основний акцент було покладено на мовний контраст. Це обумовлювало синкретичний характер полемічної польськомовної прози поберестейського періоду.

Отож, на прикладах полемічних трактатів, проповідей, листів, апологій можемо зробити висновок про поступову заміну на зламі XVI і XVII ст. політично-теологічної дискусії на літературний процес, де першість належить художнім образним засобам, основаним на Біблії. Апологія була одним із найпоширеніших тогочасних

типів дискурсу, в якому таке перетворення могло відбуватися в усій його повноті. Цьому теж слугували “три кити”, на які вона опиралася: пошана до старовини, інтеграція багатьох напрямків культурної діяльності і типово східний, сарматський колорит. Поєднання європейських і роксолянських рис у полемічній прозі в майбутньому спричинило такий могутній і неповторний культурний феномен, як українське бароко.

Література

1. Словник іншомовних слів / За ред. О. Мельничука.– К.: Голов. ред. УРЕ, 1974.– 774 с.
2. Соловій М. Мелетій Смотрицький як письменник. Ч. II.– Рим; Торонто: Вид-во ОО. Василіан, 1978.– 447 с.
3. Яременко П. Мелетій Смотрицький. Життя і творчість.– К.: Наук. думка, 1986.– 160 с.
4. Broniewski M. Apokrysis abo odpowiedź na książki o synodzie brzeskim 1596. Opracowali J. Byliński i J. Długosz.– Wrocław; Warszawa; Kraków: Ossolineum, 1994.– 286 s.
5. Broniewski M. Ekthesis abo krótkie zebranie spraw, które się działy na partykularnym, to jest pomiastnym Synodzie w Brześciu Litewskim. Opracowali J. Byliński i J. Długosz.– Wrocław: Wyd. Uniw. Wrocław., 1995.– 72 s.
6. Brückner A. Spory o unię w dawnej literaturze // Kwartalnik historyczny.– 1896.– Nr 10.– S. 578–644.
7. Korolko M. Rola retoryki klasycznej w interpretacji Biblii na przykładzie literatury kaznodziejskiej w Polsce XV w. // Biblia a literatura / Pod red. S. Sawickiego i J. Gotfryda.– Lublin: KUL, 1986.– 516 s.
8. Naumow A. Domus Divisa. Studia nad literaturą ruską w I Rzeczypospolite // Biblioteka Tradycji Literackich.– Nr XVIII.– Kraków: Collegium Columbinum, 2002.– 399 s.
9. Pocij H. Antirresis abo apologija przeciwko Krzysztofowi Philaletowi, który niedawno wydał książki imieniem starożytnej Rusi religiej greckiej przeciw książkom o synodzie brzeskim, napisanym w Roku Pańskim 1597. Opracowali J. Byliński i J. Długosz.– Wrocław: Wyd. Uniw. Wrocław., 1997.– 284 s.
10. Radyszewski R. Polskojęzyczna poezja ukraińska od końca XVI do początku XVIII wieku. Część I: Monografia.– Kraków: Wyd. Oddziału PAN, 1996.– 282 s.
11. Smotrzycki M. Threnos, to jest Lament jedynej Ś. Powszechnej Apostolskiej Wschodniej Cerkwie z objaśnieniem dogmat wiary. pierwszej z Greckiego na Słowiański, a teraz z Słowiańskiego na Polski przetłumaczony przez Theofila Ortologa, tejże Świątej Cerkwie Wschodniej Syna.– Wilno, 1610 // Collected Works of Meletij Smotryc’kyj. With an Introduction by David A. Frick.– Ukrainian Research Institute of Harvard University.– 805 p.– P. 1 (1)–235 (220).

12. Stec W. Literacki kształt polskich polemik antyjezuickich z lat 1578–1625.– Białystok, 1988.– 359 s.

УДК 82.09

Ольга Тищенко, Ольга Грибова

ПУБЛІЦИСТИКА ГАННИ ЧЕРІНЬ У КОНТЕКСТІ ДІАСПОРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Публікація присвячена людині, яка де б не жила – в Україні чи за кордоном, завжди пам'ятає про своє коріння, про своїх предків, про землю, на якій вона народилася. Залишивши свою країну, вона продовжує творити для неї, залишається віддана своїй нації, служить їй. Так само, як служать Вітчизні емігранти-патріоти, так само служить Ганна Черінь.

Ключові слова: еміграція, публіцистика, діаспора, нація, держава.

Tyshchenko O., Hrybova O. A publicism of Ann Cherin' is in the context of diaspors literature. The publication is devoted to the person, who where would not live, in Ukraine or abroad, always remembers about the roots, the ancestors, about the ground where he was born. Having left the country, it continues to create for it, remains betrayed to the nation, to serve it. As émigré-patriots serve for fatherland, Anna Cherin also serves.

Key words: emigration, publicizm, diaspora, the nation, the state.

Актуальною є тема еміграції (діаспори), коли багато талановитих людей опиняються за межами України, але не забувають те місце, де вони народилися, стають національними поетами, їх охоплює туга за Батьківщиною. Тема патріотизму простежується у всіх збірках Ганни Черінь. На жаль, не всі автори звертаються до національної літератури, тобто органічної якості художньої літератури певного народу. Ця література витворюється системою змістових і формально-стильових особливостей, притаманних творам письменників певної нації. Якщо народів властива певна сукупність етнічно-психічних ознак, то вони обов'язково відіб'ються на духовному світі письменника, позначаються на його мисленні, результатах творчості. Метою публікації є дослідження публіцистичних праць письменниці-емігрантки та пошук їх місця у контексті діаспорної літератури,